OBSAH.

I. POJEM VÝCHODNÍ EVROPY A JEJÍCH DĚJIN

1. PŘEHLED DOSAVADNÍCH PŘEDSTAV. str. 7

Počátky dělení na západ—východ. Stanovisko starověku a středověku k tomu. Názory kronikářů byzantských, jihoslovanských a východoslovanských. Názory západoevropských kronikářů. Hledisko polských kronikářů. Představy ruských spisovatelů 18. a poč. 19. stol. Prvé představy o západu a východu. Učení slavjanofilů a západníků. Řešení otázky na podkladě vědeckém poč. 20. stol. Názor německých, českých, ruských badatelů. Řešení otázky po I. světové válce. Názory eurasistů. Řešení na evropských mezinárodních historických sjezdech. Názor O. Haleckého. These Bidlova. Diskuse o názorech Bidlových. Názor Haleckého, Handelsmana, Hoetzsche, Pfitznera, Wollmana, maďarských historiků. Výsledky diskuse.

2. ROZBOR DOSAVADNÍCH NÁZORŮ. str. 36

Subjektivní jejich ráz. Důležitost pravoslavné církve ve vývoji východních a jižních Slovanů. Nemožnost pokládati pravoslaví za hlavní znak východní Evropy. Lze mluviti o románsko-germánském a řecko-slovanském kulturním dualismu? Lze podle toho dělíti Evropu? Poměrná jednotnost antické říše římské. Povaha říše byzantské, její politické, kulturní a církevní postavení a vlivy v evropském středověku. Proč nelze mluviti o skutečném kulturním dualismu evropském v 6.—11. stol.? Vlivy byzantské na západní renesanci a humanismus. Západní vlivy v Byzanci. Sbližovací snahy a tendence byzantsko-západní. Kulturní spojitost západu-východu u národů jiho- a východoslovanských ve starším středověku. Charakteristické znaky jižních Slovanů ve středověku: kulturní dualismus. Kulturní dualismus a svazky se západem u východních Slovanů ve starší době. Vývoj jižních a východních Slovanů v 15.—17. stol. Účast jižních a východních Slovanů i Rumunů v hnutí humanismu, reformace i protireformace. Vývoj na východě v době nové. Závěr.

3. VÝCHODNÍ EVROPA, CHARAKTERISTICKÉ ZNAKY JEJÍ A JEJÍCH DĚJIN. str. 89

Význam přírody a zeměpisných okolností při tom. Proč východní Evropa nemůže býti zeměpisný pojem? Význam ethnické složky. Proč nelze východní Evropu označovati jen za slovanskou oblast? Význam kulturních zvláštností. Proč nemůžeme spatřo-

vati náplň východní Evropy jen v kulturních znacích? Vlivy asijských kultur u jižních Slovanů, u východních Slovanů a jejich význam. Proč nelze orientální (asijské) vlivy označovati za charakteristické znaky východní Evropy? Význam politických činitelů. Jejich velký význam v rozvoji východní Evropy. Základní periodisace východoevropských dějin s hlediska politického vývoje: Byzanc, osmanská říše, polsko-litevská říše. moskevsko-ruská říše. Říše byzantská a sféra jejího vlivu (5 až 15. stol.). Doba osmanské a polsko-litevské říše a sféra jejího vlivu (v 14./18. stol.). Doba moskevsko-ruské říše a sféra jejího vlivu (17./20. stol.). Východní tendence habsburské říše. Závěr o pojmu a obsahu východní Evropy a jejích dějin.

II. DĚJEPISECTVÍ.

A) OBDOBÍ BYZANTSKÉ ŘÍŠE A SFÉRA JEJÍCH (BYZANTSKO-SLOVANSKÝCH) VLIVŮ (6.—15. STOL.).

1. DĚJEPISECTVÍ BYZANTSKÉ. str. 129

Jeho místo v byzantské literární produkci. Jeho zvláštnosti. Kroniky a soudobé historické práce. Historikové 6. stol.: Prokopios, Petros. Agathias, Theofanes z Byzance, Ioannes z Epifanie, Euagrios. Kronikáři 6. stol.: Hesychios z Miletu a Jan Malalas. Historikové 7. stol.: Theofylaktos Simokattes, Jan z Antiochie, Chronicon Pachale. Kronikáři 8./9. stol.: Georgios Synkellos, Theofanes Confessor, Nikeforos Patriarcha, Georgios Monachos, Hamartolos. Ráz dějepisectví byzantského 10. stol. Převaha historiků nad kronikáři. Historikové: Konstantinos Porfyrogenetos, Josef Gennesios, Jan Kameniates, Leon Diakonos. Kronikáři 10. stol.: Pokračovatel Theofanův, Symeon Magister a Logothet. Historikové 11./12. stol.: Michael Attalites, Nikefor Bryennios, Anna Komenenna, Jan Kinnamos. Kronikáři 11./12. stol.: Jan Skylitzes, Georgios Kedrenos, Jan Xiphilinos, Konstantinos Manasses, Michal Glykas. Dějepiscové 13./15. stol. Historikové 13. stol.: Nicetas Akominatos, Georgios Akropolites, Georgios Pachymeres. Historikové 14. stol.: Nikeforos Kallistos Xanthopulos, Nikeforos Gregoras, Joannes Kantakuzmos. Historikové 15. stol.: Dukas, Phrantzes, Laonikos Chalkokandylas, Kritobulos. Životopisy svatých.

2. VLIV BYZANTSKÉHO DĚJEPISECTVÍ U SLOVANŮ. VZNIK NEJSTARŠÍ HISTORIOGRAFIE MORAVSKÉ, BULHARSKÉ, SRBSKÉ, RUSKÉ. str. 155

Vznik církevně-slovanského dějepisectví na Moravě. Ztracené západo-slovanské dílko z 9./10. stol. Legendy pannonské. Jejich autorství, původ, cena. Nejstarší historiografie jihoslovanská. Překlady byzantských kronik do církevní slovanštiny. Překlad

Nikeforova Kompendia, J. Malaly, Georgia Monacha Hamartola, Jana Zonary, Manassa, Simeona Logotheta. Ráz nejstaršího bulharského dějepisectví: Řehoř Camblak, Konstantin z Kostence. Ráz srbské historické literatury. Biografie srbských knížat a svatých. Činnost sv. Sávy, Štěpána Prvověnčaného, mnicha Domentijana, arcibiskupa Danila, Konstantina z Kostence, tak zv. Srbljak, letopisy, rodoslovy, jejích význam. Samostatný druh srbocharvátské dějepisné práce. Dalmatské legendy. Historie arciděkana splitského Tomáše, Pop Dukljanin a jeho cena. Dějepisectví u východních Slovanů. Vlivy českomoravské a bulharské. Kulturní poměry na Rusi v 10. stol. Kulturní středisko v kyjevském klášteře. Vlivy církevně-slovanských překladů byzantských historických děl na Rusi: Překlad Nikeforova Kompendia, Jana Malaly Georgia Monacha Hamartola, Georgía Synkella. Samostatné práce: životopis Borisea Gléba, ruské letopisy. Ráz tak zv. Nestorova letopisu, jeho povaha, původ, autorství i cena. Letopisectví ruské po rozpadnutí kyjevského státu. Vznik lokálních letopisů. Vznik jednotných letopisů moskevského původu.

B) OBDOBÍ OSMANSKÉ A POLSKO-LITEVSKÉ ŘÍŠE A SFÉRA JEJÍCH VLIVŮ. (14.—18. STOL.)

1. OSMANSKÉ DĚJEPISECTVÍ (NA PŮDĚ EVROPSKÉ). str. 170

Ráz osmanské historiografie 15./18. stol. Autoři z konce 15. a 16. stol.: Derviš Ahmed, Mehmed Nešri, Kemal Paša-Zade o tažení u Mohače, Matragči o dobytí Valašska. Muhji el-Din. Poměr k jeho práci A. Vrančiće a A. Löwenklaua. Díla vzniklá na oslavu vojenských akcí Solimanových. Práce z konce 16. a poč. 17. stol.: Gafer Ijani, Abdi Čelebi, Mustafa B. Ahmed, Omer Derja Beg, Mustafa Selaniki, Hasan Kjafi. Autoři 17. stol.: Mehmed Nadiri, Ibrahim Mülhemi, Mehmed Nerkesi, Ahmed Hasan Beg-Zade, Haggi Ali, Mustafa Qoči Beg, Abd Ul-Qadir, Ibrahim Pečewi, Mustafa Abdullah, Hasan Agha, Ewlija Čelebi, Abd Ur Rhmen Abdi Paša, Husejn Hezarfernn, Mehmed Giraj, Jusuf Nabi, Mustafa Naima, Osman Ahmed, Hasan Esiri. Období politické dekadence od konce 17. a v 18. stol.: Mehmed Rašid, Mustafa Sami, Ibrahim Naim Ed-Din, Abd Ul-Ghaffar Hasan, Sejjid Mehmed Rida, Sulejman Izzi, Mustafa Kesbi, Mahmud Šabit, Ahmed Ibrahim Resmi, Sadullah Ruweri, Mehmed Emir Edib, Ahmed Wasif. Relace osmanských vyslanců u evropských dvorů.

2. DĚJEPISECTVÍ V POLSKO-LITEVSKÉM STÁTĚ 14./18. STOL. str. 178

Podmínky rozvoje dějepisectví polského. Počátky polské historiografie. Legendy, Roczniki. Kronika anonyma Galla z poč. 12. stol., kronika V. Kadłubka z poč. 13. stol., kronika Boguchwałova, Janka z Czarnkova z 14. stol. — Vývoj polského

dějepisectví 15. stol. Kronika J. Długosze. Její obsah a cena. Humanistický ráz jeho díla. Dějepisné práce 16. stol. Matyáš z Miechowa (Miechowski), dílo Deciovo a B. Wapowského. Jejich cena. Humanistický ráz kroniky Wapowského. Kronika Kromerova. Humanistický a katolický jeho světový názor. Cena díla Kromerova. „Světová" kronika M. Bielského. Její reformační ráz, cena. „Polská" kronika M. Bielského. Spoluautorství J. Bielského. Kronika M. Stryjkowského a St. Sarnického, jejich povaha a význam. Dílo A. Quagniniho a jeho autorství. Práce St. Orzelského, B. Paprockého, R. Heidensteina. Dějepisectví polské I. pol. 17. stol.: P. Piasecki a význam jeho evropské kroniky. Úpadek polské kultury a polského dějepisectví od 2. pol. 17. stol. Význam díla S. Twardowského, L. Opalinského, J. Chr. Paska. Nový badatelský směr koncem 18. stol. Dílo Fr. Bogomolce, M. Dogiela a St. Naruszewicze.

3. DĚJEPISECTVÍ VE SFÉŘE OSMANSKÝCH A POLSKO-LITEVSKÝCH POLITICKÝCH VLIVŮ (14./18. STOL.) NA ÚZEMÍ RUSKÉM, RUMUNSKÉM, UHERSKÉM A JIHOSLOVANSKÉM. str. 187

Vliv kroniky M. a J. Bielského v ruském prostředí. Vznik západoruských prací působením polským. Letopis Bychovcův, Gustyňskaja Lětopis, kozácké letopisy, Všeruské sborníky, carstvennaja kniga, stepennaja kniga. Dílo Kotošichinovo, O. Kurbského, tak zv. Synopsis. Ruské chronografy a kosmografické práce. Vlivy polské na území rumunském. Kulturní vývoj Rumunů, latinský jejich původ, zapojení do slovanského prostředí. Okcidentalisace rumunských zemí. Křížení západu-východu v rumunských zemích. Německo-moldavská kronika z konce 15. stol. Slovanský ráz rumunského dějepisectví z konce 15. a v 16. stol., letopis bystřický, putenský, rusko-moldavský, moldavsko-polský. Moldavské kroniky z pol. 16. stol., letopis Makariův, Eftimiův, Azariův, jejich cena. Rumunské dějepisectví 17. stol. Prvé práce v rumunském jazyce. Polský vliv na ně. Povaha díla „Domnii ţării Moldovei şi viaţa lor." Jeho autorství. Poměr k práci R. Urecheho. Vliv polský na práci Urecheho. Mikuláš Costin jako druhý představitel polského vlivu. Jeho dílo a význam. Valaští kronikáři 17./18. stol. Constantin Cantacuzino. Dílo Mikuláše Costina. Axintie Uricarul, Jan Neculce, D. Cantemir, Význam Cantemirův. Křižování vlivů polských, tureckých a slovanských na půdě uherské. Doklady toho v uherském dějepisectví. Starší vývoj uherského dějepisectví. Nejstarší uherské letopisy, legendy a kroniky. Ráz a tendence starších uherských kronik. Význam Thuroczyho. Ráz a tendence práce Bonfiniovy. Spis Galeottiho, P. Ranzana, Callimacha. Dílo J. M. Bruta. Uherské dějepisectví 16./17. stol. Jeho charakteristické znaky. Vzrůst prací v jazyce maďarském. Ohlas reformace a protireformace. Historiografie protestantská: St. Szekély, K. Heltai. Protireformační historikové: M. Oláh, J. Sambucus, M. Istvanffy. F. Forgách, Štěp. Szamosközi. Pojednání Gyulafiho Lestára, J. Decia Barovia. Historické práce J. Srěmského

a A. Verančiće. Dějepisectví maďarské 17. stol. Jeho ráz. G. Pethö. Sedmihradští historikové: Jan Bethlen, F. Bethlen, Mik. Bethlen, Jan Kemény, J. Szilardi, K. Baithi. Charakteristické práce uherského dějepisectví 18. stol. M. Cserei, P. Apor, St. Halmágyi, P. Bod, O. Spangar, S. Timon, Št. Kaprinay, J. Szeker. Jihoslovanské dějepisectví 16./17. stol. Vliv humanismu, reformace a protireformace. Dílo M. Maruliće, L. T. Crijeviće. A. Vrančić, M. Orbini, jeho dílo a vliv, J. Rattkay, J. Lučić, P. Ritter Vitezović. Ráz jejich prací, odlišná ideologie a význam. Srbští dějepisci. Jiří Branković.

C) OBDOBÍ RUSKÉ ŘÍŠE A SFÉRA JEJÍHO VLIVU 18./19. STOL. KŘÍŽENÍ S EXPANSÍ RAKOUSKO-UHERSKOU V OBLASTI KARPATSKÉ, DUNAJSKÉ A BALKÁNSKÉ. (18./20. STOL.).

1. DĚJEPISECTVÍ 18./19. STOL. (DO R. 1918). str. 213

Počátky novodobého dějepisectví ruského a ukrajinského v době Petra Vel. Vliv akademie věd. Význam Tatiščevův. Činnost Bayera, Müllera, Schlözera a jejich místo v ruském dějepisectví. Úloha Tredjakovského, Sčerbatova, Lomonosova. Kritické hlasy Boltinovy, Platonova. Počátky ukrajinského dějepisectví. Istorija Rusov. 19. stol. v dějepisectví ruském a ukrajinském. Karamzin a význam jeho díla. Význam Kačenovského a jeho skeptické školy. Rozpory s Karamzinem. Polevoj. Pogodin. Ideologie slavjanofilů a západníků. Její stoupenci. Odklon v 2. pol. 19. stol. od ideologických diskusí. Vítězství kritického směru. Solověv a význam jeho školy v Moskvě. Bestužev-Rjumin a jeho škola v Petrohradě. Ključevskij, jeho škola. Miljukov, Kizevetter, Platonov, Lappo-Danilevskij, Djakonov, Pavlov-Silvanskij. A. A. Šachmatov, Istrin, A. S. Borgman. Badatelé všeobecných dějin v 19. stol.: Granovskij, Kutorga. Studium archeologie, dějin řeckých, byzantských. Vasilevskij, Uspenskij, Kulakovskij, Kondakov. Studium středověkých dějin západo-evropských. Studium dějin novověkých. Karěev. Studium dějin slovanských národů: Lamanskij a jeho škola. Dějepisectví ukrajinské 19. stol. Dílo Kostomarovo. Zakladatel kyjevské ukrajinské školy, Antonovyč, jeho dílo a škola. Kuliš a D. J. Bahalyj. Zakladatel haličské ukrajinské školy M. Hruševs'kyj, jeho dílo a škola. Jeho pojetí ukrajinských dějin. Dějepisectví polské 18./19. stol. Vliv pádu polského státu na polské dějepisectví. Lelewel, jeho ideologie a škola. Krákovská škola: Szujski, Kalínka, Bobrzyński. Představitelé polského kriticko-positivistického směru: Liske, Finkel a jejich škola. Představitelé krakovského positivistického směru a jejich škole. Polské badatelské směry na půdě varšavské a carského Ruska. Polští badatelé v pruském záboru. Mladší polští historikové před I. světovou válkou. Dějepisectví rumunské. Úpadek rumunský v 18. stol. Práce cizinců. Latinská škola sedmihradská: Şincai, P. Maior. S. Micu-Clain. Význam jejich prací. Vliv latinské sedmihradské školy ve Valašsku a

Moldavsku. První rumunská škola historická v 19. stol.: Cogălniceanu, Bălcescu, Hașdeu, Xenopol. Výsledky jejich prací. „Kritická" rumunská škola v 2. pol. 19. stol.: Onciul, Bogdan, Pârvan, Russo, Giurescu, N. Iorga. Dějepisectví jihoslovanské nové doby. Počátky dějepisectví charvátského v nové době. Krčelić, Kukuljević Sakcinski, Fr. Rački, T. Smičiklas, Vl. Klaić, F. Šišić, Prelog. Srbské dějepisectví nové doby. J. Rajić, práce Šafaříkovy, Miklosichovy. Boje mezi Ruvaracem a Srečkovićem. Vítězství vědecko-kritického směru: Novaković, Đordević, Radonić, Čorović, Radojčić, Skerlić, Stanojević. Slovinská historiografie a její představitelé. Fr. Kos. Dějepisectví bulharské. Mnich Pajsij, Venelin, Šafařík, Jireček, Drinov, Vzrůst bulharské badatelské obce koncem 19. a poč. 20. stol. Šišmanov, Bobčev, Miletić, Zlatarski, Kačarov, Filov, Nikov, Zlatarski, Romanski, Mutafčiev. Dějepisectví maďarské 18./19. stol. Heuristické práce v 18. stol. Hevenesi, Štěp. Kaprinay, S. Timon, Bél, Schwandtner, Kollar, Pray, Katona, Fejér, Cornides. První synthetické práce v maďarském jazyce: Budai, Virág, Horváth, Majláth, Csuday. Maďarští emigrantští historikové: Szalay, Horváth. Maďarští historikové v Uhrách okolo polov. 19. stol.: Teleki, Bajza, Jászay. Maďarské dějepisectví po r. 1857. Ediční ruch a organisace vědecké práce. Představitelé maďarského dějepisectví po r. 1867. Maďarský směr positivistický a sociologický. Jejich představitelé. Historikové církevních dějin. Byzantologové. Badatelé maďarsko-slovanských vztahů. Mladší badatelé na přelomu 19./20. stol.

2. HLAVNÍ PROUDY A PROBLÉMY V DĚJEPISECTVÍ VÝCHODOEVROPSKÉM A JEHO PŘEDSTAVITELÉ PO I. SVĚTOVÉ VÁLCE. str. 258

Historické badání v Sovětském svazu. Historický materialismus. Vítězství marxisticko-leninistického směru. Představitelé historického materialismu: Rožkov a Pokrovskij. Metamorfosy sovětské historiografie od r. 1932/36. Vlastenecký směr. Vývoj dějepisectví ukrajinského v Sovětském svazu. Poměry po revoluci r. 1917. Zásluhy M. Hruševs'kého o pozvednutí ukrajinského dějepisectví. Směr marxisticko-leninistický v ukrajinské historické vědě. Bahalyj, Slabčenko, Javors'kyj, Hermajze. Vlastenecký směr po r. 1937. Vývoj běloruské historiografie: Ljubavskij, Karskij. Organisace běloruské historické vědy. Představitelé běloruského dějepisectví: Dovnar-Zapolskij, Pičeta, Ihnatouski. Marxistický směr v běloruské historiografii. Zájem o věci národní. Zahraniční produkce ruská a ukrajinská. Její ráz a představitelé. Eurasistický směr v emigrantské historické skupině. Produkce ukrajinských zahraničních badatelů. Badatelé lvovští a varšavští. Vývoj polského dějepisectví po r. 1918. Jeho ráz. Důraz na studium dějin Polska se sousedy. Historikové česko-polského poměru. Studium otázky slezské, styků polsko-německých, polsko-tureckých, polsko-litevských, polsko-moskevských, polsko-maďarských, polsko-jihoslovanských, styků s Francií. Byzantologie. Kulturní dějiny. Hospodářské dějiny. Dějepisectví

litevské. Počátky litevské historiografie. Změny po r. 1904. Hlavní představitelé litevské historické vědy poč. 20. stol. Změny po r. 1918. Hlavní litevští historikové po r. 1918 a problémy litevských dějin. Dějepisectví rumunské. Pracovní, ediční a organisační ruch po r. 1918. Činnost Iorgova a nové rumunské historické školy. Problémy rumunských dějin a jejich řešení. Hledisko nové rumunské historické školy. Maďarská historiografie po r. 1918. Organisační činnost maďarských historiků. Publikační vývoj. Myšlenka revisionismu. Materialisticko-marxistické chápání historického vývoje. Turanská ideologie. Představitelé maďarské historické vědy. Hlavní problémy a jejich řešení. Byzantologie. Turkologie. Studium styků se Slovany. Jihoslovanská historiografie. Ráz badání. Řešení problémů.